

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פרי' חיי שרה תשפ"ג

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני כניסת ויציאת השבת:

ירושלים - 16:02 | 17:17

תל אביב - 16:18 | 17:19

חיפה - 16:10 | 17:17

טבריה ומגדל - 16:13 | 17:13

באר שבע - 16:20 | 17:19

ושמרו דרך ה' - לעשות צדקה ומשפט

הוא לא באמת עושה עם זה משהו', זה לא נכון. נשים לב למה שהתורה מתארת בהמשך - הוא מתקרב אליה, והיא נותנת להם לשתות (ואגב, בדיוק כמו אצל אברהם גם היא ממחרת בחסד שהיא עושה איתם, מעבר למה שהוא ציפה שיקרה) -

וְתֹאמַר שְׂתֵּה אֲדֹנָי וְתִמְהַר וְתִרְדּוּ כְּדֵּה עַל-יְדֵי וְתִשְׁקֶהוּ. וְתִכַּל לְהִשְׁקָתוֹ וְתֹאמַר גַּם לְגַמְלִיךָ אֲשָׁאב עַד אִם-כָּלוּ לְשִׁתּוֹ. וְתִמְהַר וְתַעַר כְּדֵּה אֶל-הַשְּׂקָת וְתִרְץ עוֹד אֶל-הַבָּאָר לְשָׂאב וְתִשָּׂאב לְכָל-גַּמְלִיו. (י"ח-כ')

וכאשר מסיימים הגמלים לשתות, הוא לא שואל אותה האם היא ממשפחת אברהם, שזה מה שמצופה ממנו לעשות. זה מאד יפה ונחמד לניסיון הזה שלו לראות שהיא גומלת חסד, אבל תשאל כבר את השאלה העיקרית שהוא התנאי של אברהם -

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגַּמְלִים לְשִׁתּוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב בְּקֶעַע מִשְׁקָלוֹ וַיִּשְׁנֵי צְמִידִים עַל-יְדֵיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם. (שם כ"א)

וזהו. הוא סגר את העסקה. רק בפסוק הבא הוא שואל אותה - וַיֹּאמֶר בֶּת-מִי אַתְּ... (שם כ"ב)

לכאורה הסדר פה היה צריך הפוך! מכאן לומד רש"י, ואי אפשר לומר אחרת בפשט, שכאשר הוא אמר "אותה הוכחת לעבדך", זה הספיק לו. זה היה ברור לו, ועכשיו הוא רק מוודא, הוא כבר יודע הוא רק רוצה וצריך שהיא תגייד "בת בתואל אנכי".

תפסנו אותך!

מאיפה אנחנו יודעים שזה כך? כי כאשר הוא מספר את כל הסיפור למשפחתה בהמשך, הוא משנה ואומר -

אֲנִי טָרַם אֶכְלֶה לְדַבֵּר אֶל-לְבִי וְהִנֵּה רַבְּקָה יֹצֵאת וְכֵדָה עַל-שִׁכְמָה וְתִרְדּוּ הָעֵינָה וְתִשָּׂאב וְאָמַר אֵלֶיהָ הַשְּׂקִינִי נָא. וְתִמְהַר וְתִרְדּוּ כְּדֵּה מְעֵלֶיהָ וְתֹאמַר שְׂתֵּה וְגַם-גַּמְלִיךָ אֲשָׁקֶה וְאֲשִׁתּוֹ וְגַם הַגַּמְלִים הַשְּׂקָתָה. וְאֲשָׂאֵל אֹתָהּ וְאָמַר בֶּת-מִי אַתְּ וְתֹאמַר בֶּת-בְּתוּאֵל בֶּן-נְהוֹר אֲשֶׁר יִלְדָה-לּוֹ מַלְכָּה וְאִשָּׁם הַנְּזָם עַל-אִפָּה וְהַצְּמִידִים עַל-יְדֵיהָ. וְאֶקַּד וְאֲשִׁתְּחֶה לָּהּ וְאֶבְרַךְ אֶת-ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אַבְרָהָם... (שם מ"ה-מ"ח)

קודם שאלתי אותה ורק לאחר מכן, אחרי שהיא ענתה שהיא בת בתואל - רק אז שמתי את הנזם על אפה ואת הצמידים על ידיה. רש"י אומר שם בפס' מ"ז -

הוכחה מוזרה

אחרי שעסקנו בשבוע שעבר בכל כך הרבה חסד, 'חסד לאברהם', כפי שהוא בא לידי ביטוי בכל אורחותיו - המהירות ("וימהר אברהם", "מהרי לוי", "ואל הבקר רץ אברהם" וכו'), החסד שבתפילות על סדום, עובר החסד בפרשתנו להיות דבר שמחייב הבנה. אליעזר עבד אברהם נשלח למצוא שידוך ליצחק. שדכן כידוע צריך לברר אצל הצדדים נתונים. מה הנתונים שאמר לו אברהם, אבי החתן? ראשית הוא אמר לו - כִּי אֶל-אֶרְצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקְחָתָ אִשָּׁה לְבְנִי לְיִצְחָק (בראשית כ"ד, ד')

ואליעזר מסביר שהוא גם ביקש מישהי מהמשפחה שלו, ודבר שני, כאשר אליעזר שואל אותו -

...אֵיךְ לֹא-תֵאבְּהָ הָאִשָּׁה לְלַכֵּת אַחֲרַי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הַהַשְׁבֵּ אֲשִׁיב אֶת-בְּנִךְ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יֵצְאָתָ מִשָּׁם. (בראשית כ"ד, ה')

אברהם אומר - בשום אופן לא. 'אם היא לא רוצה לבוא - אל תסגור את השידוך'. אבל כאשר אליעזר מגיע לחרן, כל בדיקותיו את הכלה המיועדת הן לפי מידת החסד ולא לפי מה שביקש אברהם, ונשים לב שאין זה סתם דיבור יפה על חסד אלא למה הוא אומר;

וַיְבָרַךְ הַגַּמְלִים מְחוּץ לְעִיר אֶל-בָּאָר הַמַּיִם לַעֵת עָרֵב לַעֵת צֵאת הַשָּׁאֲבֹת. וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אַבְרָהָם הִקְרָה-נָא לְפָנָי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה-חֶסֶד עִם אֲדֹנָי אַבְרָהָם. הִנֵּה אֲנִי נֹצֵב עַל-עֵין הַמַּיִם וּבְנֹת אֲנָשֵׁי הָעִיר יֹצֵאת לְשָׂאב מַיִם. וְהִי הַנְּעוּרָ אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַטִּי-נָא כַדָּף וְאֲשִׁתָּה וְאָמְרָה שְׂתֵּה וְגַם-גַּמְלִיךָ אֲשָׁקֶה... (שם י"א-י"ד)

אני הייתי ממשיך את המשפט הזה בערך בסגנון הבא - '...זה סימן שהיא בחורה נהדרת ומתאימה לאוירת החסד של בית אברהם', אבל אליעזר אומר את המילים הבאות -

... אַתָּה הַכֹּחֵת לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וְכֵּה אֲדַע כִּי-עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדֹנָי. (שם)

רש"י אומר שם - "...ולשון הוכחת - ביררת", בירור. הוכחה זה משהו מתימטי, משפטי. האם זאת באמת ההוכחה? נניח שהיא באמת אשת חסד מדהימה, אבל זה הכל? זו הוכחה? ונדבור - אברהם בכלל לא דיבר איתו על הקריטריון הזה אבל מבחינת אליעזר זו תהיה ההוכחה, בזה הוא יודע שהיא מתאימה ליצחק. תמוה. ואם תרצו לומר - 'כן, אלו רק מילים...',

צדקה ומשפט יחד?

ואז כתוב כך -

כִּי יִדְעֹתֶיךָ לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת-בְּנֵי וְאֶת-בָּיִתְךָ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ
דְרֹךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא ה' עַל-אַבְרָהָם
אֶת אֲשֶׁר-דִּבֶּר עָלָיו. (שם י"ט)

וההמשך ידוע - הקב"ה אומר לו "כי זעקת סדום ועמורה כי רבה..." ואברהם מתחיל במשא ומתן על חמישים הצדיקים, ארבעים וחמישה וכו'. אברהם לא מרגיש שהוא מדבר 'צדקה' אלא דווקא 'משפט' -

... חָלְלָה לְךָ הַשֶּׁפֶט כָּל-הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט (שם כ"ה)

צריך להבין את המושג הזה של "דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", כי על פניו אלו שני מושגים הסותרים זה את זה - צדקה ומשפט. איך אפשר לעשות גם צדקה וגם משפט יחד? אולי אצל הקב"ה זה יכול להסתדר גם יחד למרות שאנחנו לא מבינים איך, אבל בעולם המציאות שלנו זה קשה. ואכן לגבי דוד המושג הזה מופיע גם -

... וַיְהִי דָוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצְדָקָה לְכָל-עַמּוֹ. (שמו"ב, ח', ט"ו)

ואומרים על זה חז"ל שהוא היה שופט ואחרי כן היה עושה צדקה. תחילה היה שופט לפי דין ואחרי זה הוא היה עושה צדקה עם העניים והמסכנים שהיו בדין. אבל ההסבר הזה רק מחזק את דברינו שצדקה ומשפט הם שני דברים נפרדים, ואילו אצלנו בפסוק כתוב שבניו של אברהם יעשו צדקה ומשפט וזוהי דרך ה' - כמדומני שכאשר נבין את הנקודה הזו נבין אף את כל הפרשיות הללו - את אברהם אבינו ואת כל מה שהוא מצווה אותו ואת בניו אחריו, היינו את המהות, כי יש הרבה דברים שאנחנו היינו מכנים בשם "דרך ה'", למשל קיום תרי"ג מצוות, לעשות את רצון ה' בעולם ועוד, אבל למה 'צדקה ומשפט' היא דרך ה'? וזה כשאני עוד לא מבין איך אפשר לעשות צדקה ומשפט גם יחד.

נקדים את השאלה שכולנו שואלים את עצמנו כאשר אנחנו מגיעים לסיפור סדום. אברהם אבינו הוא כידוע גדול המאמינים. הוא רוצה לקרא בשם ה' אל עולם כבר מגיל שלש כשהוא מחפש את הבורא, עוד בחרן. לעומת זאת, חז"ל ובעקבותם רש"י מגדירים את אנשי סדום אנשים ש"יודעים את ריבונם ומתכונים למרוד בו", "רעים וחטאים לה' מאד", יותר מדור המבול ומדור הפלגה, מסיעים עצמם מקדמונו של עולם. אז אני מבין שאברהם לא מבקש להרוג אותם אבל אם אתה אברהם מבקש להפיץ את שם ה' בעולם, הרי שיש כאן חבורה של אנשים שכל עניינה הוא להפריע לזה. על זה אתה הולך להשקיע את כל עולמך?, לדבר קשות אל הקב"ה ולומר שזה לא משפט וחלילה לך לעשות את זה!?

אהבת לצדק את בריותי

יש פסוק מפורסם בתהילים -

אַהֲבַת צְדָקָה וּתְשׁוּבָה רָשָׁע עַל כֵּן מִשְׁחָךְ אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ שְׁמֹן
שִׁשׁוֹן מִחֲבָרֶיךָ. (תהילים מ"ה ח')

הפירוש שאנחנו היינו נותנים למשפט הזה הוא שאני אוהב את הצדק ושונא את הרשע. מי ששונא רשע צריך לכאורה

ואשאל ואשם. שנה הסדר, שהרי הוא תחלה נתן ואחר כך שאל, אלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו היאך נתת לה ועדיין אינך יודע מי היא.

אז בסדר, הם לא תפסו אותו, אבל אנחנו 'תפסנו אותו' ואנחנו שואלים - היאך נתת לה ועדיין אינך יודע מי היא? הרי זו שאלה לגיטימית. זה כמו הסיפור על השוטר שעצר נהג שעבר באור אדום ושאל אותו - "לא ראית את הרמזור?", ענה הנהג - "את הרמזור ראיתי, אותך לא ראיתי...". זו שאלה שזועקת מהפרשה!

וגם שם חוזר אליעזר על הביטוי "היא אשר הוכיח ה' לבן אדני" (שם מ"ד). איזו ההוכחה יש פה? יש כאן דבר מופלא שצריך לתת עליו את הדעת.

ואין זה רק הסיפור על השידוך הראשון, ואף לא רק של כל חתונה ובית יהודי שנבנה עד ימינו, של כל חתונה, אלא זה כל מהות הברכה שקיבל אברהם אבינו - "כי ברך אברכך", זה המושג של "זרע אברהם". פה זה מתחיל. אז מאיפה זה בא?

שיחתן של עבדי אבות

בשביל לענות על כך אנחנו צריכים לחזור להתחלה. חשבתי על הביטוי שרש"י מביא בפרשה -

אמר רבי אחא, יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים... (רש"י שם מ"ב)

לפי הביטוי הזה הוא מסביר מדוע התורה חוזרת על הסיפור הזה פעמיים וחצי - בפעם הראשונה כאשר הוא מתרחש, בפעם השניה כאשר הוא מספר זאת לבתואל וללבן ובסוף כאשר הוא חוזר ליצחק ומתאר את הקורות אותו באופן כללי יותר. יתכן שהמושג הזה ברש"י טומן בתוכו גם איזה סוד. הרי אברהם לא דיבר עם אליעזר על הנקודה הזו. אליעזר לוקח את זה כעצם המהות של אברהם. אברהם דיבר איתו על דברים אחרים שעליהם הוא מתעב רק בסוף, בשוליים. 'שיחתן של עבדי אבות' מתארת אולי גם את השיחה, את הבית, את מה הוא שוחח עם אברהם, את מה שלא כתוב בתורתן של בנים. זה הדיבור, זו האווירה שהייתה שם בבית.

בואו נחזור לפרשת וירא שהיא הבסיס לכל מה שמתרחש בפרשה שלנו, פרשת חיי שרה. הביטוי 'צדקה' מופיע גם בפרשת 'לך לך' ("והאמין בה' ויחשבה לו צדקה"), גם בפר' 'וירא' (להלן) וכל פרשת 'חיי שרה' היא הסיפור כולו;

בפרשת וירא זה מופיע כאשר הקב"ה משתף את אברהם בהחלטתו להחריב את סדום, ואם נתעבב על הסיפור הזה נוכל להבין גם את כל השאלות בהן פתחנו -

ו-ה' אָמַר הַמֶּכֶסֶה אֲנִי מְאַבְרָהָם אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה. וְאַבְרָהָם
הָיוּ יְהִי לְגוֹי גָדוֹל וְעָצוּם וְנִבְרָכוּ בוֹ כָּל גּוֹי הָאָרֶץ. (שם י"ח, י"ז-י"ח)

עד כאן זה מובן. רש"י אפילו מבאר שם שלכן הוא יזכה בארץ ישראל, וסדום היא חלק מהארץ המובטחת לו. רש"י, אגב, אומר שם ביטוי יפה -

קראתי אותו אברהם 'אב המון גוים', ואשמיד את הבנים
ולא אודיע לאב?!... (רש"י שם)

נבאר את זה לפי ההגדרה ההלכתית של המושג 'מבוי מפולש'. מבוי מפולש בהלכה הוא מבוי הפתוח משני צדדיו. הכוונה במושג דרך ה' היא אנחנו. אני הוא הדרך שבה צריך ה' לעבור, וכדי שהוא יעבור בה אני צריך להיות עושה צדקה ומשפט, וזה דבר אחד, לא שניים סותרים. לשמור את דרך ה' היא לדאוג שהדרך מפולשת ואין בה חסימות וסתימות, כי אם יש בה חסימה והיא איננה מפולשת זה אומר ששם ה' אינו מופיע. נסביר את זה יותר דרך הפרשה שלנו - הקב"ה פונה אל אברהם ומספר לו על אנשי סדום מפני שאברהם מבין שמה שתוארו שאם אנשי סדום הם אנטייתזה לעבודת ה' ואנחנו נעסוק בצדק ונשנא את הרשע, כמו ההבנה הראשונה שלנו בפסוק לעיל, ושהם ילכו לכל הרחות שבועלם - זו איננה דרך ה'. זו דרך חולין ואיננה קדושה, היפך מדרך ה'. "חלילה לך" - "חולין הוא לך", כמו שמבאר רש"י את דברי אברהם אבינו.

אברהם אבינו נשאל ע"י הקב"ה ומתבקש להגיב לסיפור סדום כי הוא נמצא במדרגה כזו של ענוה ואמונה שמבחינתו הוא ואנשי סדום זה אותו דבר, אותה מדרגה. אולי קשה לנו לתפוס ולהבין את זה, אבל לתפיסתו של אברהם - 'אני עפר - כמותם, אפר - כמותם, וההבדל בינינו הוא שאני קיבלתי במתנה ממך רבש"ע את האמונה והם טרם זכו למתנה הזו. מה יש בהם - מנאפים? גם בעפר ואפר שלי זה קיים. אני זוכר איפה גדלתי, אני זוכר את עבודת האלילים שחייתי בה'. הבקשה הגדולה של אברהם מהקב"ה שבגללה הוא אומר את הביטוי הזה "ואנכי עפר ואפר" היא איננה המשא ומתן של חמישים צדיקים, ארבעים וחמישה וכו'. רש"י מסביר שם שכיון שהיו שם חמש ערים הוא ביקש עשרה צדיקים לכל עיר, אחר כך הוא יורד לארבעים כי אולי הוא יצליח להציל ארבע ערים מתוך החמש, ושלושים עבור שלש ערים וכן הלאה, אבל צריך להבין מה זה ה'ארבעים וחמישה' שהוא מבקש? אומר שם רש"י שאמר אברהם -

והלא הן ט' לכל כרך, ואתה צדיקו של עולם תצטרף עמהם.
(רש"י שם י"ח, כ"ח)

הפירוש של זה הוא שכדי שאתה רבש"ע תוכל להצטרף למנין של תשעה סדומיים רשעים בכל חמש הערים, אני צריך לקבל את ההסכמה שלך שכל אדם ברוא בדמותך-בצלמך וממילא אתה יכול להצטרף למנין. כי חתול למשל לא יכול להצטרף אלי למנין, למרות שמבחינה כמותית, הפער ביני לבין החתול הוא הרבה יותר קטן מהפער ביני לבין הקב"ה, בין הסוף לאינסוף, בין אנשי סדום לקב"ה, ואף בין אברהם לקב"ה. אז כשאברהם אומר לקב"ה שיצטרף למנין עם אנשי סדום כעשירי, הוא בעצם מבקש ממנו אישור לתבונה הבאה - לכל אדם יש 'בדמותו כצלמו' כזה שהוא אלוקות, ובזה אנו איננו שונים כלל אלו מאלו, ולכן יכול להיות משפט - ובלי זה לא יכול להיות משפט. נסביר -

לשמור על דרך פתוחה

לכל אדם יש כוחות מעל הטבע והוא יכול להגיע לכוחות שמעל כל מה שהוא מסוגל לחשוב עליו וזה פשוט פשוט, כי כל אחד נברא בדמותו כצלמו. הוא ית' אינסוף ואני נבראתי עם כוחות שמעל הסוף. לכן האדם יכול לדמיין, ליצור ולבחור. זה ההבדל בין האדם לבין כל הברואים האחרים. הברואים האחרים כוחם

לשנא את אנשי סדום, אבל חז"ל העל הפסוק הזה מבארים אחרת -

אמר לו הקב"ה לאברהם: "אהבת צדק ותשנא רשע" - אהבת לצדק בריותי ושנאת מלחייבן (ויקרא רבה ח' י')

נו באמת? להצדיק את בריותי זה צדק? ככה אנחנו מבינים בעולם המודרני שלנו? הרי לגבי אברהם, אנשי סדום הם לכאורה אויבים יותר גדולים מארבעת המלכים, האויבים הפיסיים, שהוא יוצא להילחם איתם, וכעת הוא לא רק מתפלל עליהם אלא זה הכל אחרי שבפרשה הקודמת הוא יוצא להילחם באימפריות של העולם ומחזיר להם את הרכוש. חז"ל אומרים שרכושם של אנשי סדום היה זה שגרם להם להתגאות ולעבוד עבודה זרה וכו', אז אברהם אבינו, אם כל מה שאתה רוצה זה לקרוא בשם ה' בעולם, אז תגיד להם משהו! גם את הרכוש אתה צריך להחזיר להם? ולשם כך אתה מסכן את חניכך! צריך להבין את זה לעומק.

רק נזכור שאליעזר, שבפרשתנו משמש כשליחו של אברהם להביא את השידוך ליצחק, הוא גם הרמטכ"ל של המלחמה בארבעת המלכים שקראנו עליה בפרשה הקודמת, ותפקידו הוא להחזיר את לוט ואת אנשי סדום. זה אותו אחד - ומהפרשה הזו הוא למד מה משמעות 'צדקה ומשפט'.

ודבר אחרון ש'נזרוק לחלל האויר', ואז נבאר הכל. אם היינו עושים תרגיל והיינו צריכים לשייך מילה מסוימת של ברכה בתפילת העמידה לתוכנה. לאן היינו משייכים את המילה 'אהבה', 'מלך אוהב'? - האם זה שייך לענייני רפואה, לסליחה, לגאולה או דווקא למשפט? האם שמנו לב לזה ש'מלך אוהב' היחיד בתפילה משייך לברכת המשפט? אני משער שאף אחד לא עמד פעם לפני שופט ואמר לו 'בוא נדבר קצת על אהבה, על האהבה שלך אלי?!... ואגב, כידוע אם יש יחסי אהבה בין השופט לנשפט - השופט יהיה פסול לדון אותו... בנוסף, בדרך כלל אנחנו מבינים שהמשמעות של "מלך אוהב צדקה ומשפט" היא שהמלך אוהב לעשות 'צדקה ומשפט', ואתה תמה על הפסוק בפרשה שלנו כי זה שהקב"ה יכול לעשות צדקה ומשפט לא אומר שגם אני יכול לעשות כן, אבל הבית יוסף אומר להלכה בשם רבנו מנח -

וה'ר מנח כ' בפרק ב' מהל' תפלה דמלך אוהב צדקה ומשפט משמע שיתנהגו ברואי צדק ומשפט... (בית יוסף על הטור או"ח, תקפ"ב)

היינו שהכוונה היא שזהו מלך שאוהב שברואיו מתנהגים כך בצדקה ומשפט! אנחנו! לעניות דעתי זו הכוונה בפסוק "כי ידעתיו..." שציטטנו לעיל - ידעתיו, אני אוהב אותו, הוא אוהב עושי צדקה ומשפט. אבל מה זה? איך זה לא שני דברים סותרים?

מבוי מפולש

מורי ורבותי, יש כאן הפיכה אבל של הדברים הכי פשוטים בעולם, ונתחיל לבאר מהסוף. השבוע כשישבנו ולעמדו בצוותא דיברנו על המושג "דרך ה'". מהי דרך ה'? האם יש מפת שבילים שמסומנת בה דרכו של ה'? בדר"כ מסבירים שהכוונה היא לדרך שהקב"ה רוצה שאלך בה, דרך התורה וכו'. לעני"ד יש כאן דבר געוואלד;

העפר או האפר הזה ובודק אותו במיקרוסקופ, בודק את ה-DNA שלי - שם זה נראה כמו עץ ברוש במקור, וזה מה שאומר אברהם - 'אני אפר של אלוקות, אני אפר שלך, רבש"ע. וזה יכול להיות רק כאשר אני מצד עצמי עפר ואפר ורק אז אני יכול לשפוט'. עכשיו צדקה ומשפט מחוברים. זו מציאות הפוכה לחלוטין ממה שהאדם המודרני חי לפיו.

"כִּי יִדְעֶתְיוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בָּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט...". - לשמור את הדרך הזו פתוחה, את הדרך שעוברת אצלי ואצל כל אחד ואחת מאיתנו, את דרך ה' הזו שעוברת דרך תפיסת המושג 'צדקה ומשפט'. הכל צדקה.

לגנוז את האמונה שלי - מפני רצוני

"והאמין ב-ה' ויחשבה לו צדקה". מה פירוש הפסוק הזה? לא היה אדם שהשיג את ההשגה הזו כמוהו, שחקר כמו אברהם. הרי לא היה אדם שגדל כמוהו, הוא לא גדל 'בבית ספרנו' - הוא הלך ושאל בעצמו ואחרי כל החקירות שלו הוא הגיע למסקנה שהכל צדקה, שהכל אמונה. הניסיון שלי הוא שאני רוצה משהו ואני צריך לוותר עליו כי אני מחובר למשהו גדול ממני, למשהו אינסופי. הניסיון הכי נורא וגדול שיכול להיות לי הוא שאני רוצה לחיות אבל אני מחליט למסור את נפשי. אבל אצל אברהם הניסיונות שלו היו - 'אני הגעתי להשגה מסוימת, אולי ההשגה הכי גדולה שיכולה להיות. גידלתי את ישמעאל, ביקשתי מהקב"ה "לו ישמעאל יחיה לפניך", פיתחתי עולם שלם - ועבשיו, רבש"ע, אתה אומר לי "גרש" - אז אני לוקח שקית, ומכניס לתוכה את כל האמונה, את כל האג'נדה ואת כל ההשגות שלי, זורק אותה לגניזה ומבטל את רצוני מפני מצותך". "את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור". כזה הוא גם ניסיון העקדה - 'לא את יצחק אני מעלה על המזבח אלא את העם, את האמונה, את תפיסת הנצח, את כל מה שבמשך מאה וארבעים שנה אני לומד ומלמד - שקית, סוגר, ומשליך לגניזה. אני בטל לרצונך'.

אבל אם ח"ו הייתי אומר - 'רבש"ע, אוהו! הנה הגיע הזמן לטפל באנשי סדום הרשעים הללו' - זה חולין, כי דרך ה' היא שאם הקב"ה סיפר לי על אנשי סדום אז אני צריך לחפש ולמצוא גם במקום הכי נמוך, הכי תחתון, את האלוקות. כי הרי למה הקב"ה ברא אותי בעולם? מהי תכלית בריאת האדם בעולם? - כי נתאוהו הקב"ה להופיע פה במקום הכי תחתון, וזה מה שהוא מבקש שאעשה.

"ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". אם ברור לי לחלוטין שההבדל היחיד ביני לבינך הוא שלי הקב"ה נתן את המתנה ולך לא, אבל אם יש לי אפשרות להעביר לך מהמתנה הזו - אז אני חייב להעביר לך, אז אתה הוא כמו רבקה מהסיפור שבפרשתנו, ואני בכלל לא צריך לשאול עכשיו "בת מי את", ואני יכול לשאול את זה גם בהמשך, ורק בגלל שאני יודע שלבן ובתואל לא יבינו את זה אז אני משנה בסיפור שאני מספר להם (ואולי בעצם גם אנחנו עוד לא מבינים?...). "היא הנערה אשר הוכחתי" - זה ברור לו לעבד, ואז הוא לוקח את הצמידים, בקע לגולגולת עשרה זהב לצמידים - וכמו שמביא שם רש"י "רמז לשקלי ישראל, בקע לגולגולת... רמז לשני לוחות מצומדות... רמז לעשרת הדברות שבהן", ורק אחרי זה שואל "בת מי את".

הוא במה שהם - עגל קטן ניחן בכוחות קטנים של פרה וכשהוא גדל יש לו כוחות גדולים יותר של פה. גם השמש יכולה רק לחמם ולהאיר אבל היא איננה יכולה להיות משהו אחר, גמל למשל. רק לאדם יש לו כוחות מעל הטבע, אלא שהקב"ה גזר שהכוחות הללו יופיעו רק בדרך אחת - דרך הטבע, דרך הגוף שלי. הבעיה היא שבדי שהכוחות הללו יופיעו דרכי אני חייב שהמבוי שלי יהיה מפולש, אני לא יכול להפוך את הגוף שלי לאליל - כלומר להיכנס למצב שבו האגו (בין אם בתצורה של גאווה ובין אם בתצורה של עצבות) משתלט, מתבלט במקום להתבטל, ולא משמש אמצעי להופעת שם הוי"ה - כי אז הדרך נסתמת.

כדי ששם ה' יוכל להופיע אני צריך להכניע את עצמי לפניו. אלו כל הניסיונות שעובר אברהם אבינו ואלו כל הניסיונות שעוברים כל אחד ואחת מאיתנו. במילים פשוטות - האם אני מצליח לבחור שלא לבחור את מה שאני רוצה אלא לבחור ברצון הבורא, להכניע את רצוני? כמו המשפנה המפורסמת -

צִיָּה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנָהּ... בְּטֵל רְצוֹנָהּ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ... (אבות ב', ד')

וזה מאד קשה, זו כל עבודת החיים של האדם. כדי להבין את זה אני צריך להפנים שכל מה שאני משיג, כל מה שיש לי הוא איננו משלי אלא מהקב"ה, ואז הכוח האינסופי הזה שבי יכול להופיע. ולהיפך - אם אני חושב שכל מה שיש בי הוא אני, באותה שניה אני סותם בכך את האפשרות של האינסוף לפעול ולהופיע דרכי.

זו הבנה פשוטה מאד וחשובה מאד, אמנם היא איננה קלה. האם אני תופס שכל מה שהשגתי בעצם הוא 'צדקה'? צדקה היא לא דבר שמגיע לי כי עבדתי, ואני אפילו לא יכול להחזיר אותו - זה גמילות חסדים. צדקה היא משהו אני מבקש כי רק לך יש אותו ולי אין. גם אין לי איך להחזיר. אני מבקש צדקה.

מה בעצם נותן לי את האפשרות לשפוט את עצמי או אחרים? הציפיות שלי ממי שאני בא לשפוט אותו. חתול אי אפשר לשפוט כי אין לו בחירה ואין לי ציפיות ממנו לפעול על פי אמות מידה מסוימות, על פי כוחות מסויימים. אני שופט מישהו כי יש בו כוחות שאני יכול לשפוט. נכון, יכולה להיות גם תפיסה אחרת שלפיה אני בא לשפוט את האחר בגלל שאני 'רם ומתנשא', כי 'אני השופט' - אבל באותה השניה אני הופך וסותם את דרך ה'. ונחשוב מה קורה לנו מבחינה חברתית במצב כזה, כמה מערכות כבר לא זוכות לאמון הציבור בגלל תפיסה כזו. כי בעצם כשאני לוקח את ההתנשאות על האחר אני סותם את ה'ואנכי עפר ואפר'.

DNA של נצח

אני חייב להעמיק בהסבר של זה עוד קצת. דיברנו לאחרונה בהבדל שבין עפר לאפר, בדוגמא של העץ שמביא המגיד ממעזריטש זיע"א. אם נרסק ונפורר עץ כלשהו, כך שלא ישאר בו כלום, שום תואר של עץ, רק עפר - זה עפר כמו כל עפר אחר ולא ניתן לזהות בו משהו חריג מעפר אחר. אבלגם העפר הזה הוא עדיין בעל תכונה ויכולת להצמיח. לעומת זאת אם ניקח את העץ הזה ונשרוף אותו - גם כה ההצמחה לא יהיה בו, אבל מה שאומר אברהם אבינו - 'ואנכי עפר ואפר' כמו כל איש בסדום. ומה ששאני נראה כמו עץ ברוש והוא נראה במקרה הטוב כמו אשרה, הרי שבפנים שנינו עפר, ולכן גם הוא יכול להיות עץ כמותי. ההבדל בינינו הוא שכאשר אני לוקח את

כתוב "וירא אליו ה'", הוא מגיע בהתגלות הגבוהה ביותר שיכול להיות - הקב"ה מגיע אל אברהם ככה סתם לבקר אותו, ובהמשך - "ואברהם עודנו עומד לפני ה'" (שם י"ח, כ"ב), ורש"י מסביר -

והיה לו לכתוב וה' עודנו עומד לפני אברהם, אלא תיקון סופרים הוא זה. (שם)

כי בעצם ה' היה עודנו עומד לפני אברהם רק שאי אפשר לומר את זה. וגם כאשר הקב"ה מסיים לדבר עם אברהם כתוב - וַיֵּלֶךְ ה' כְּאִשֶּׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל-אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ. (שם, ל"ג)

ובמקום המופלא הזה שבו מגלה הקב"ה שהוא מופיע דרך אברהם, עובר דרכו, הוא מגלה לנו שאת הכח הזה קיבלנו גם אנו מאברהם וזהו כוחנו.

ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה

"עם ה' אלה" (יחזקאל ל"ו, כ'). עם ששם ה' נקרא עליו, שם שכוחו האינסופי הוא למעלה למעלה מכל מה שניתן לשער ולכן הוא אינסופי, הוא נצח, ולכן "אתה בחרתנו", אבל כדי שהכח הזה באמת יופיע צריך להיזהר מלסתום את הדרך הזו ע"י הגוף שלו - ואז זו תהיה דרך ה'.

לפי זה נוכל להבין את לשון הברכה -

וְהוֹסֵר מִמֶּנּוּ יְגוֹן וְאַנְחָה, וּמְלֹךְ עֲלֵינוּ מְהֵרָה אָמֵן ה' לְבַדְּךָ, בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, בְּצִדְקָה וּבְמִשְׁפָּט.

למה זה תוכנה של ברכת 'השיבה שופטינו'? לכאורה, "והסר ממנו יגון ואנחה" מתאים קצת יותר לברכת "גואל ישראל", לא? שתגמר הגלות והסר ממנו יגון ואנחה, או אולי לברכת 'רפאנו' - שנהיה בריאים - והסר ממנו יגון ואנחה, ועל כל קרעבך נגיד את המילים הללו, הלא כן? - אלא מעתה מבין שהיגון והאנחה האמיתיים הם שדרך ה' סתומה, שאני מפריע לך רבש"ע למלוך לבדך. שאני לא תופס ש'חסד ורחמים וצדק ומשפט' הם אותה ברכה - מלך שהתאוה והאהבה שלו היא שברואיו ינהגו צדקה ומשפט.

שזכח לשמור את דרך ה' לעשות צדקה ומשפט ויסיר ממנו יגון ואנחה וזכח באמת ל -

וְאֲשִׁיבָה שְׁפָטֶיךָ כְּבְרָאשְׁנֶה וְיַעֲצִיבְךָ כְּבַתְחִלָּה אַחֲרֵי־כֵן יִקְרָא לְךָ עֵינֵי הַצִּדְקָה קְרִיָּה נְאֻמָּה. צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ בְּצִדְקָה. (ישעיהו א', כ"ו-כ"ז).

כי רק אצלנו 'צדק' ו'צדקה' זו אותה מילה, אותו שורש.

מלך אוהב צדקה ומשפט

האם עכשיו אנחנו מבינים מה הכוונה בברכה "מלך אוהב צדקה ומשפט"? - 'אוהב' זה דבר שהוא למעלה מההגיון. זה מה שאני אוהב. על המדרש "נתאוה לו הקב"ה לדירה בתחתונים" (תנחומא נשא) שאל מישהו בסביבתו של אדמו"ר הזקן זיע"א - "למה? מה הסיבה שהוא נתאוה לדירה פה בתחתונים? הרי יש לו מלאכים ושרפים. מה הוא צריך את הדירה פה למטה?", ובנימה של חיוך קדוש אמרו שאדמו"ר הזקן ענה - 'על תאוות אי אפשר לשאול שאלות. מה אני מבין בתאוות, ועוד של הקב"ה?'. "אוהב צדקה ומשפט".

להבין שהמשפט והצדקה הם דבר אחד, כי מה הוא בעצם תוכן המשפט? זה 'אלוקים נמצא בעדת אל' ואני צריך לגלות את האלוקות בעולם הזה. לא 'אני צריך להכריע כי יש לי היכולת להכריע' אלא יש לי כלים שקיבלתי מהקב"ה, ו'אלוקים נמצא בעדת אל', וכמו שתמיד אנחנו אומרים שהסיבה שבית הדין הגדול יושב בלשכת הגזית ליד המזבח היא "עפר ואפר". כל מה שעולה על המזבח נהפך לעפר ואפר. וכך אף מביא המדרש ורש"י בפרשת וירא, שאמר אברהם אבינו אחרי העקדה כשהקריב את האיל במקום את בנו -

על כל עבודה שעשה ממנו, היה מתפלל ואומר, יהי רצון שתהא זו כאלו היא עשויה בבני, כאלו בני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו בני מופשט, כאלו הוא נקטר ונעשה דשן. (רש"י בראשית כ"ב, י"ג)

שם, ליד המזבח, יושבים בית הדין הגדול ועושים צדקה ומשפט. זוהי דרך ה', הדרך שדרכה שם הוי"ה יכול להופיע פה בעולם. אך אם הדרך הזו איננה מפולשת ואנכי אינני עפר ואפר - הרי שאני הוא שסותם את הדרך. "כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו", ובפעם הראשונה שצריכים להופיע בניו וביתו אחריו, זה בפרשת חיי שרה שם הולכים למצוא שידוך ליצחק, והוא יימצא רק כאשר יש את כח הצדקה המופלא הזה, זו ההוכחה - 'אותה הוכחת'. 'שיחתן של עבדי אבות'.

אולי כך, ובזאת נעמוד, נחבר את כל המושגים של דמותו המופלאה של אברהם אבינו. אברהם 'ראש למאמינים', 'אברהם המאמין' כי אמונה פירושה ביטול האני, ביטול האגו. אמונה בעומקה היא ההבנה שכל מה שיש לי הוא ממנו ית'. איך אומר הרבי בעל הפרי הארץ זיע"א? - גם מיעוט האמונה שלי כך הוא מתנה ממך. צדקה.

מכח זה אני יכול לדון - אם אלוקים ניצב בעדת אל, ומכח זה הקב"ה לא יפעל - 'המכסה אני מאברהם', וכעת נבין את הביטוי הזה 'המכסה' - כאשר המבוי מפולש וה' עובר דרכו אינני יכול לכסות, הכל עובר דרכו. זה מופיע גם בפרשה שבה

השיעור מוקדש לרפואת
עמרם בן איידה חיה
סמדר בת חנה

ולחבריה לכבוד שמחת נישואי
רבקה גולן ודניאל יורב הי"ו

להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ
 לעמנואל - 054-7500516